

93009

S
SUPERVISOR'S USE ONLY

SCHOLARSHIP EXEMPLAR

NEW ZEALAND QUALIFICATIONS AUTHORITY
MANA TOHU MĀTAURANGA O AOTEAROA

QUALIFY FOR THE FUTURE WORLD
KIA NOHO TAKATŪ KI TŌ ĀMUA AO!

Te Hiranga 2018 Te Reo Rangatira

2.00 p.m. Rāpare 15 o te Whiringa-ā-rangi 2018
Te wā: E toru haora
Te Tāpeke: 24

Āta tirohia kia ōrite te Tau Ākonga i te pukapuka Whakauru ki te tau o runga ake i tēnei whārangi.

E RUA ngā wāhanga ūtatahi. E RUA ngā Tūmahī mō ia wāhanga.

TE WĀHANGA TUATAHI: PĀNUI-TUHITUHI

TE WĀHANGA TUARUA: WHAKARONGO-KŌRERO

Whakautua ngā pātai KATOA ki ngā wāhi wātea kua whakaritea.

Mēnā ka hiahia whārangi atu anō hei tuhituhi i ūtatahi, whakamahia ngā whārangi wātea kei muri o tēnei pukapuka.

Tirohia mehemea he tika te raupapa o ngā whārangi 2–16, mehemea hoki kāore he whārangi wātea.

ME HOATU E KOE TE PUKAPUKA NEI KI TE KAIWHAKAHAERE HEI TE MUTUNGA O TE WHAKAMĀTAUTAU.

HE KUPU WHAKATAKI

Tēnā koe kua uru mai nei ki te whakamātautau a Te Hiranga mō tēnei tau. He whakamātautau mā te tauira e ako ana i te reo Māori, ā, e mārama ana ki te whakamahi pūkenga reo torohū, pūkenga reo whakaputa hoki o ngā wāhanga katoa o te whakamātautau nei, me kaha mai te ākonga ki te:

- tātari, te arohaehae rānei i ngā kaupapa
- whakaputa whakaaro motuhake, whakaaro kē hoki
- whakatakoto taunakitanga
- kōtuitui i ngā mōhiotanga.

Nā reira:

- āta pānuihia ngā kōrero tohutohu i mua i te mahi
- kia kaha mai ki te whakaoti i ngā pātai katoa
- me reo Māori ngā whakautu katoa
- e rima meneti ki te āta pānui i te whakamātautau katoa.

Ko te reo kia tika, ko te reo kia rere, ko te reo kia Māori!

TE WĀHANGA TUATAHI: PĀNUI – TUHITUHI

TŪMAHI TUATAHI: HE PĀNUI (60 meneti)

Pānuihia te tuhinga nei: *Te Arikirui, Te Atairangikaahu*
Kātahi ka whakautua ngā pātai kua whakaritea.

TŪMAHI TUARUA: HE TUHITUHI (60 meneti)

Whiriwhirihia tētahi o ngā kaupapa hei tuhinga roa māu, ā, kia kaua e iti iho i te
500 ngā kupu.

TŪMAHI TUATAHI: HE PĀNUI

Ngā tohutohu

Pānuihia te tuhinga nei:

Te Arikinui, Te Atairangikaahu

Koinei ētahi whitinga kōrero nā Timoti Kāretu.

'Ko te mamae te utu o te aroha'.

E te motu, nei rā a Meremere, te whetū ahiahi, te whetū takiaho mai o te rangi, ā Tāwera, ā Kōpū te whetū rere ata, te kaitohu i te pūaotanga mai o te atatū, kua whakawhenuatia, kua rehurehu ki te rua. Kua kore rā te whetū mārama e mahuta ake anō i tōna pae, e taukapokapo, e kōrekoreko mai anō, e hīnātore mai anō rānei i te kōmata o te rangi, ā waiho ana ko tātau kia kai i te hinapōuri pō te ao, ao te pō.

Tērā te tūkōrehu te mau tonu mai i runga o Taupiri te whakauenuku o te rārangi upoko ariki o roto o Tainui i noho katoa mai nei hei ngahunga atu mā ngā iwi o te motu i te wā o te taukaikai atu ki a Ngāi Kiritea mā kia mau tonu ai te mana me te mauri ki te whenua i ūhākītia mai ai e ngā tīpuna o tēnā iwi, o tēnā iwi ki ūrātau anō rauru. Heoi anō, nā te tītipa, nā te whakairoiro, raru ana ko o tātau tīpuna engari maringi rawa ana o rātau toto, hinga rawa ana ētahi o rātau i te whāinga o te mana motuhake kia mau.

Nā roto mai o ēnei āhuatanga ka whānau mai ko te Kīngitanga hei tāwharau i te iwi, hei whakakotahi i ngā iwi i ngaro nei o rātau whenua i te muru, i te kaiā, i te mahi whakamōkeke, i te whakatarapī o te tangata ki te tangata. Ko tēnā iwi me ūna hia eka kē nei, ko tēnā me ūna engari e tū tonu nei te Kīngitanga hei maumaharatanga ki aua mahi nanakia rā i noho ai ko te ao Māori i te tuakoka, i te korekore, hei papa mō tō te tangata hao, mō tō te tangata mahira i ngā rawa a tētahi kē atu.

Ko te 14 te rā, ko Here-turi-kōkā te marama, ko 2006 te tau i kōrerehu ai te rangi, i kanapu ai te uira, i pohū ai te whatitiri [ngā waitohu o te hinganga o te ahurei, o te whakawhenuatanga o te kāhui kōrako]. Koia nei te rā i au ai te moe a tō tātau Arikinui, ā Te Ātairangikaahu i petapeta ai te whakaheke a te tangata i te marae rongonui o te motu, i Tūrangawaewae i runga anō i te ākinga a aroha, a kōrangaranga, a rāwakiwaki, a huamo.

Me te waipuke nei te kotokoto o wai mata, ā, e ai ki a rātau mā, mā reira me hūpe rawa ka paku ea ai ngā pāhatanga a Aituā i a tāua, i te tangata. Me te poke tonu nei te whakaheke a te tangata, ā, apiapi ana, ngāwekiweki ana tērā te marae, kōpapa ana hoki te noho a te tangata me te aha hēmanawa ana tērā. Aua atu, pau ana te waru hāora i a mātau ko tō mātau nā tira ki konā noho ai, whakarongo ai ki tēnā mea ki te whaikōrero kiko kore, take kore, whakahokehokeā noa iho nei me te tino pātai ki a mātau he aha rā tēnā i tū ai ka kore nei he kōrero paku rere kē ake i tō mua atu i a ia? Tōai atu, tōai mai ko aua kōrero anō rā!

[Kia whiu noatia atu he urupounamu ki ngā ure tūtū] Tēnā tātau titiro ki a tātau anō mō te āhua ki ngā hui nunui pēnei i tēnei nei. E maumahara ana au ki ngā kaumātua i te wā i a au e tamariki ana, kia haere ki ngā marae kua hui rātau i mua i te whakaekenga ki te whakatau ko wai ka tū, e hia moni kua putu hei whakatakotoranga ki te marae, he aha ngā waiata ka waiatatia, ngā haka ka hakaina. Kore rawa rātau i waihokia eke rawa kātahi anō ka whakatau e aha ana te aha, ā, i pērā ai kia kore ai te iwi e patua e te rori, kia mau tonu ai hoki ko te mana o te iwi.

I ēnei wā kua tū ko kore mōhio, ko kūare, ko taringa mārō me te aha hūhē kē ana ko te iwi i runga anō i te kōrero e kī rā, 'hē o te kotahi nō te katoa', arā, hē ana te kotahi, hē ana te katoa. Koira rātau i waiho noa iho ai i ērā mahi rangatira mā te rangatira anō o te whakaaro, o te tū e kawē ahakoa whaikōrero, ahakoa karanga, ahakoa waiata, haka rānei. Auē, e te iwi e, e aha kē ana tātau?

Katoa ēnei āhuatanga i kitea i te wā o te uhunga, ā, kore rawa nei he paku whakaaro ki ngā iwi kua roa kē e tatari ana kia whakaеke, haere tonu ana ngā kōrero a kore mōhio mā, ā, hei ētahi iwi tokoono, tokowaru noa atu ngā kaikōrero me te whai tonu mai a tētahi i tētahi ki aua kōrero anō rā a te kaiwāhi. Ko tō mātau i pērā rawa ai te roa e noho ana, e hōhā ana ki ngā kōrero paraurehe noa nei.

Nā, ko mātau i whakaеke i te ata i te waru, ā, nō te rima rawa i te ahiahi mātau i whakawātea ai i te marae kia eke mai ai ko te ope o muri mai i a mātau. Ko te nuinga o rātau (o Ngāti Kahungungu me Ngāi Tūhoe) i rite kia mātau te roa e tatari ana kātahi anō ka eke, ā, ko rātau nō muri mai i te rima o te ahiahi eke ai, ā, nō te āhua tekau mā tahi karaka i taua pō mutu ai te wāhi ki a rātau. Kātahi nā hoki te rorirori, e hika mā, ka aroha ko te tangata whenua, ko te whare mate me te hunga kua mate ki te noho i konā whakarongo ai ki te kutukutu ahi, ki te nenehawa i ōna wā.

Ki a au nei hoki ko tērā momo wahine pūwherowhero me uhi anō ki ngā kupu mō tērā momo rangatira tae atu anō hoki ki ngā waiata e hāngai atu ana engari hahua kētia ake ana ko ngā waiata kāore nei i paku tōtika, kāore nei i paku hāngai ka mutu parea ana ki rahaki ko wā te ao tawhito waiata kei reira kē nei te rerehua o te kupu, te tau o te kupu, te whakaaroharoha o te kupu, te hōhonu rirerire o te kupu, te kaurera rirerire o te kupu. Hei aha tērā, toro kē atu ana ki ō ēnei rā tonu nei waiata, tae atu hoki ki ngā hīmene. Ehara i te mea kāore he waiata o ēnei rā nei kāore i te eke ki te taumata e whakaarotia ake ana ehara, ehara engari arā kē ki a au nei. Tērā pea kua tau mai te wā me tino titiro tēnā iwi ki āna waiata me tēnā ki āna a te hunga mate e moumou nei ki te kore.

Hei a hunga tapī mā, ā ngāi kanohi wera mā, i kore nei a tama roto i paku kokō i te hora tonu mai o tawhi, me pēhea kē he mihi atu ki a rātau? Ahakoa i te tatari tonu ki te whakaеke, ahakoa kua whakaеke kē rānei, whāngai ana, whainumia ana te tangata me te kore nei i paku kitea o te hēmanawa, o te kiri piro, o te nihonihi rānei i waenga i te hunga kua roa kē nei e whakauwhi ana i te tangata. Ko te mihi tonu a ngerongero te rangona ahakoa huri ki hea i roto i ngā tūtakitakitanga ki te hoa piri, ki te hoa tauroa, ki te hoa hou noa nei rānei, nā te aroha ki te arikinui i tūtaki ai, ā, huataki tonu atu i taua wā rā ko te whiriwhiringa o te hutihuti matihere, ā, hei roto i ngā tau whakatānekaha ake ai. He āhuatanga pai tēnei nā te mea ngā roto mai o te matarehu ko te tīmatanga o tētahi whakaapititanga hou.

Kei roto i ngā kupu o te komekome, o te whakahōhā ki tēnei mea, ki tērā mea ko te kōmanawa o te whakaaro aroha nui ki te iwi hoe i te waka o te Kīngitanga e tōpāparu nei i ōna wā i te nui o ngā pōwhirwhiri o runga engari ahakoa tērā e pai tonu ana te ū ki uta ki tōna ūranga i ū ai. Me pēhea rawa atu nei e kore ai e rere te mihi, te whakamīharo, te whakawhetai ki te iwi pēnei? Me tino pēhea kē nei?

Mātāpuna: Timoti Karetu, *Te Panekiretanga o Te Reo He Pī ka rere; Te Tauira 1* (Wellington: Huia Publishers).

Ngā tohutohu

Whakautua mai ngā pātai kua whakaritea. Whakaputaina, whakawhānuitia hoki ū ake whakaaro.

1. Wetewetehia ngā kōrero e whai ake nei kia mārama ai tōna tikanga – “ngā waitohu o te hinenganga o te ahurei, o te whakawhenuatanga o te kāhu kōraka”.

E kōrero ana mō ngā tohu ka kitea i te matenga o tētahi tino rangatira, tangata whai mana rānei. Anō nei kua hinga te ahurei Māori i te Korenga o te Kuini Māori. Ko ia hoki te whakawhenuatanga o te Kāhui Kōrako, arā, ko te pūtaketanga o te Kāhui Whai mana nui, te Kingitanga. He kupu whakahōhonu i te hirahira

2. Ka pēhea tāu whakamāori i te rerenga kōrero e whai ake nei: “Kia whiu noatia atu he o te tangata urupounamu ki ngā ure tūtū”. Tuhia mai ū whakamārama.

Kia pātzihia te ~~ngā~~ ure tūtū, ka aha te whakahili?
He koretake noa iho. Koia tētahi whakamārama mō tēnei rerenga kōrero. He koretake noa iho Ngā whai kōrero o te hunga rā. //

3. Whakamārama mai i te ngako o tana kōrero e kī rā: “Koirā rātau, i waiho noa iho ai i ērā mahi rangatira mā te rangatira anō o te whakaaro, o te tū e kawe ...”

E I a ia e tamariki ana ka tukuna ngā haepapa rangatira ki ngā rangatira, ki te hunga mātau, ki te hunga e tino mōhio ana kia kana te ini e hē i a kiare mā. //

4. Ki a koe, he pēhea ngā whakaaro o te kai-tuhi mō ngā kaiwhaikōrero i te hui nei?

Ki a au nei i pā te hōhā ki te kaituhī, he toai noa iho nō ngā kaiwhaikōrero i ngā take kōrero. (~~Ka~~) Kāore he take o te iuunga o ngā kōrero, ka mutu he roa rawa te tatari kia oti ai te ~~ka~~ kaupapa. Mēnā ko au, ka hōhā hoki au.

Me te mea nei, ka puta te hiahia ki te whakaora anō i ngā tikanga o uki kia poi ake ngā whakaritenga Te Reo Rangatira 93009, 2018 i ēnei rā. //

TŪMAHI TUARUA: HE TUHITUHI

Ngā tohutohu

Whiriwhiria mai kia KOTAHİ te kaupapa hei tuhinga ūkawa māu, ā, tuhia mai ū ake whakaaro e pā ana ki taua kaupapa. Whāia ko ngā āhuatanga tuhituhi nei:

- te tika o te whakatakoto, te upoko, te tinana, te whakakao i o kōrero
- te ngako, te matū o te kōrero te whakamōmona, te whakawhānui me te whakahāngai atu hoki i ū ake whakaaro
- kia kaha ki te arohaehae, te whakapuaki whakaaro
- te whakauru mai i ngā whakataukī, i ngā whakatauāki, i ngā kīwaha, i ngā rārangī waiata, haka rānei e hāngai ana ki tō kaupapa hei whakaniko i tāu tuhinga roa
- kia auaha te rautaki, kia Māori te wairua
- kaua e iti iho i te **500 kupu**.

Anei ngā kaupapa tuhinga

1. Kei te puta haere te ihu mō te hunga whaikōrero, engari kei te tōtara wāhi rua tonu te iwi Māori.
2. Me whakaritea he rautaki mō ngā kaikōrero e noho ana ki runga i te pae, kia kore ai e whaiwhai pīhau e paraurehe noa te mahi.
3. Ko ngā tikanga i runga i te marae, ko ngā mahi ‘e tika ana’ mō te marae. Ko tēhea te huarahi tika hei whai?
4. Waiho mā wai ngā korero ki runga i te marae, mā te pakeke, mā te rangatahi rānei?

Tuhia tāu tuhinga ōkawa mō te Tūmahi Tuarua ki konei.

Kaupapa: 2

Kei ngā mōto i kahotea o roto i ngā ini puta noa i ngā motu nei kua raran mai ki taku tuhinga mō te reo Māori me ūna tikanga, e whāngai nei i ētahi āhuatanga hirahira hei wānanga mā te hirikapo, tēnā koutou katoa. Tēnā, kia ruku atu tātou ki te kaupapa, arā, me whakarite he rautaki mō ngā Kaikōrero e noho ana ki runga i te pae, kia kore ai e whaiwhai pīhan e paraurehe noa te mahi. //

Āe mārika me whai rautaki ngā kaikōrero! Ko te rautaki hei tūāpapa mō te kaupapa, ki te kore a rautaki, kei te ārahi a kāpō i a kāpō,ā, kāore he hua ~~e~~ putas i tēnā tūāhua. Nā ka hōhā te marea, te hunga whakarongo pēnei i a Timoti Kāretu i te tangihanga mō te Kuini Māori. //

Anei anō he tauira mō te pōhiri rautaki kore. I te tau 2017, i tū ko te Wiki hākinakina mō ngā Kura Kaupapa Māori, ki Tāmaki Makaurau. Ka tū te pōhiri ki tētahi marae ātea, he papa rājima tōna hanga. Whiti ana ngā hīhi o te rā me te wera o ngā tinana. Nā, i mua tonu i te tīmatatanga o te pōhiri, i whakatauria e ngā rangatira, ka tokotoru anake ngā kaikōrero. Nō reira ka whakaritea e Mātonu, e ngā

tauira kia e toru ngā waiata tautoko. Nā wai rā ka eke te ope nui rawa atu, ka timata ngā kōrero, he pācke te kawa. Ka mutu te waiata mō te kaikōrero tuatoru, ka tū he ~~toldadakē~~ tokowaru anō whai muri atu i a ia nō te tangata whenua. He hiahia pea nō rātou te whakaatu atu i ō rātou pūkenga ki ngā kura o te motu me te hirahira o Tāmaki Makaurau. Engari mō tēnā! Rihai ō rātou kōrero i whai take. I tōai noa rātou i ngā kaumāpa o te kaikōrero i mua. i a ia. Ka mutu i āhua rangirua ngā kaiwaiata me te takaroa ki te tatarī mō te waiata tautoko. Ka pā mai te whakamā ki a Tāmaki Makaurau. He akoranga nui i ū ki ahau mai i tēnā whēako, arā, waiho mā te hunga Mōhio ~~ēnā~~ mahi. Kia mōhio rā anō te tangata ki te ~~tū ki~~ ^{me te kōunga o ngō kōreia} te kōrero, kātahi ia ka tū. //

Nō reira ki ōku whakaaro, me whakarite rautaki ngā kaikōrero. Ki te kore, ka mate ngā kaumātua i te takeo o ngā kaumāpa; pēnei i a Timoti mā. Ka whakamā te iwi i te pōrangī o ētahi. Ka mate ngā tamāiki i te roa o ngā kōrero. Kaikōrero mā, whakatauria he rautaki e pā ai te rere o ā koutou kaumāpa! Heoi anō mehemea he rautaki ka tau, whāia ahakoa te aha. Kaua e

pēnei i te pōhiri mō te wīki hākinakina, e whaiwhai pīhau noa. Mā tēnā ka aha?

Kāore tenei ~~whakatau~~^{whakatau} i te aukati i te tū a ētahi, engari whakaaroa. Mehemea kāore he take o ō kōrero, he ~~take~~ aha koe e tū nei? Nau Mai ki te ao hou, bei te ako tonu ētahi ki te whaikōrero, kua tae te wā me whakarite rautaki ngā kaikōrero e noho ana ki runga i te pae, kia kore ai e whaiwhai pīhau, e tū kuri noa hei ngā wā ūkawa. //

Tērā ia te kōrero a ngā tipuna e mea ana, "tangata īkona ki te kāinga, tū ana ki te Marae, tau ana!", Engari kia āpitihia e au i bonei, "tangata whakatau rautaki, tū ana ki te whaikōrero, tau ana!"

Tēnā rawa atu koutou katoa. //

TE WĀHANGA TUARUA: WHAKARONGO – KŌRERO

E RUA ngā tūmahi mō tēnei wāhanga:

TŪMAHI TUATORU: HE WHAKARONGO: *Te Kakauroa*

He whakarongo ki tētahi tautohetohe, me te tuhi hoki i ngā whakaaro matua, i ngā kīwaha me ngā whakataukī, whakatauākī rānei hei āwhina i a koe i roto i te Tūmahi Tuawhā.

TŪMAHI TUAWHĀ: HE KŌRERO: *Te Kakauroa*

- (a) He whakaputa kōrero whakarāpopoto i te tautohetohe.
- (e) He whakaputa kōrero e whakaae ana, e whakahē ana rānei i te kaupapa o te tautohetohe.
- (i) He whakamahi i tētahi kīwaha me ngā whakataukī, whakatauākī rānei e RUA.

TŪMAHI TUATORU: HE WHAKARONGO – *Te Kakauroa*.

He tautohetohe te āhua o tēnei mahi whakarongo.

Ngā tohutohu

1. Whakarongo ki te tautohetohe.
2. I a koe e whakarongo ana, whakarārangihia ngā kaupapa matua ki roto i te mahere whakaaro kua whakaritea.
3. Āta whakarongo ki ngā kīwaha kei roto i te tautohetohe nei, ā, tikina kia RUA ngā kīwaha e mārama ana ki a koe.
4. Āta whakarongo hoki ki ngā whakataukī, whakatauākī, ā, tikina kia RUA e mārama ana ki a koe.
5. E TORU ngā whakapāohotanga o te tautohetohe, ā, kia mutu te whakapāohotanga ka wātea mai te 10 meneti hei whakarite i āu kōrero whakaputa.
6. **Mutu ana i te whakarite kōrero, hoatu tāu pukapuka whakamātautau me ngā pepa whakarite tuhinga ki te kaiwhakamātautau.**

Nā reira, kia areare mai o taringa, anei te kōrero.

<p>Taha whakaae</p> <ul style="list-style-type: none"> * kei te mōhio ngā koroua kua rite ia * he hononga tona ki te tūpāpaku * kia whakamahana i te wharemate * he koi te hinengaro. (whakarata tangata) 	<p>Taha whakahē</p> <ul style="list-style-type: none"> * Wā tuatahi (ehara i te wā tika) * kāore he naiata (me koura) * Māna e whakakapi * i hiahia ngā koroua kia whakamā ia
<p>Ngā kīwaha</p> <p>koia koia hei aha atu Mātām e Āti, e Āti rite tonu tana kāpapa kia tūpato</p>	<p>Ngā whakataukī/whakatauākī</p> <p>He tangata ki tahi. Kāore te kūmara.... Waiho mā te whakamā.... iti te kūpu.... he reo tō te kāuta.... ko te kei a te rangatira</p>

TŪMAHI TUAWHĀ: HE KŌRERO

Ngā tohutohu

- (a) Ko tāu mahi he whakarite kōrero whakaputa, e whakarāpopoto ana i te tautohetohe.
- (e) Whakapuakina ōu ake whakaaro **e whakahē ana/e whakaae** ana rānei i te kaupapa o te tautohetohe nei.
- (i) Whakamāramahia kia RUA ngā kīwaha i rāngona i te tautohetohe.
- (o) Whakamāramahia kia RUA ngā whakataukī, whakatauākī i rāngona i te tautohetohe.
- (u) Kaua e roa ake i te RIMA meneti mō tāu kōrero whakaputa.

Nā reira, kia kaha mai te:

- whakapuaki whakaaro whānui
- whakaraupapa tika i o whakaaro
- whakaniko mā te kīwaha, whakataukī, whakatauākī
- whakatakoto tika, otirā, whakahua tika i o kupu.

Mā te kaiwhakahaere koe e hari ki tētahi atu rūma, hei whakamau i o kōrero. Kāore e āhei te hari pepa ki roto i tēnei rūma.

Tukuna tō reo kia rere, tō reo kia tika, tō reo kia Māori.

Te whakamau i tāu kōrero whakaputa

- (a) Ka heria koe e te kaiwhakahaere o te whakamātautau ki te rūma whakamau reo.
- (e) Kia RIMA meneti te roa mō ngā whakaritenga e pā ana ki te mīhini hopu reo.
- (i) Mutu ana tō whakamau i āu kōrero ki te mīhini hopu kōrero, me waitohu e koe te kōpae nei whakaatu nōu te reo kei runga.
- (o) Kua oti ngā mahi katoa.
- (u) He whakaputa kōrero whakarāpopoto mō te tautohetohe. Kia maumahara, kei a koe te 15 meneti noa iho ki te whakarite.

Mihi

Ae Mārika, kei te whakaae ahau ki negotiate
te whakataku a Te Āniwaniwa, me tū a
Āti ki te whaikōrero.

E pēnei ana akeu huatari i te meag nā ngā
koroua a Āti i tohu. //

Ki te kone ia e tū, kei raro iho tōna mana i
a rātou i tū, kāore he hononga ki te tūpāpaku.

E rua ngā kōwhiringa o te kaikōrero, tuatahi,
ko te tū āmaimai, tuorua ko te tū āmaimai
kore. Kaua e waiho mā tetahi atu ī a
whakaaro e waha. He māngai tōu, tukuna
I rāngona e au ngā kīwaha e ma nei, boia
boia me hei aha atu māku. to reo
kia rere. //

iti te kupu, mihi te kōrero
he whakatauki e whakamārama ana i te
hēhōmu o ngā kōrero a tetahi, akahoa
te poto noa iho o tana tū.

Whāia